

Gedeelde huisvesting

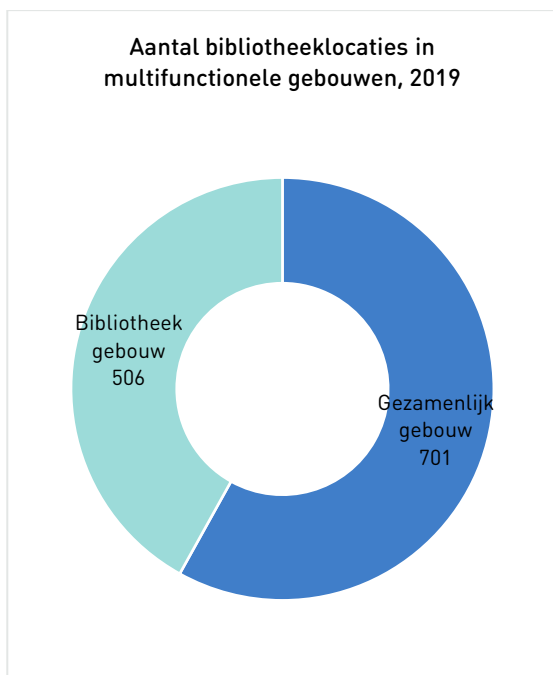
Bibliotheeken werken steeds meer samen – met elkaar, maar ook met andere organisaties. Vrijwel alle bibliotheekorganisaties hebben een of meerdere locaties in een multifunctionele accommodatie (MFA) ondergebracht. Wanneer het een fusie met andere partijen betreft, spreken we van een multifunctionele organisatie (MFO). Een dergelijke samenwerking wordt vaak aangegaan met cultuurinstellingen. Dit heeft niet alleen financiële voordelen, maar zorgt er ook voor dat mensen gemakkelijker de bibliotheek binnenstappen.

Toename samenwerkingen door Wsob en crisis

In bibliotheekland worden meer en meer samenwerkingen aangegaan en fusies bewerkstelligd. Kleinere locaties sluiten en vestigingen verhuizen naar een gebouw waarin ook andere instellingen gevestigd zijn, vaak met een cultureel-maatschappelijke inslag. Deze verschuiving hangt samen met de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), die op 1 januari 2015 van kracht ging. Deze wet vraagt een om bredere invulling van de verschillende functies van de bibliotheek. Ook culturele activiteiten en preventieve en curatieve taalprogramma's vallen daaronder. Een gezamenlijk pand vergemakkelijkt deze invulling. Ook de krimpende financiële middelen van openbare bibliotheken – als gevolg van onder meer de financiële crisis en de verschuiving van de verantwoordelijkheid voor jeugdzorg van de provincies naar de gemeenten – spelen in het toenemende aantal fusies, samenwerkingen en verhuizingen een belangrijke rol.

Negen op de tien bibliotheekorganisaties deelt pand

In 2019 waren 701 bibliotheeklocaties, 58% van alle locaties, in een multifunctionele accommodatie (MFA) ondergebracht. Hiermee heeft 89% van de bibliotheekorganisaties één of meerdere locaties met andere instellingen in een gezamenlijk gebouw ondergebracht. Die constructie is soms na een fusie ontstaan, vaak met culturele partners, of is het resultaat van een samenwerking met culturele, maatschappelijke of welzijnsorganisaties. De instellingen waarmee de huisvesting wordt gedeeld, zijn divers. De meeste bibliotheekvestigingen delen het gebouw met maatschappelijk dienstverleners en het primair onderwijs, maar ook kinderopvang, zorginstellingen en theaters zijn vaak in hetzelfde gebouw gevestigd (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020).

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Meer functionele dan inhoudelijke integratie

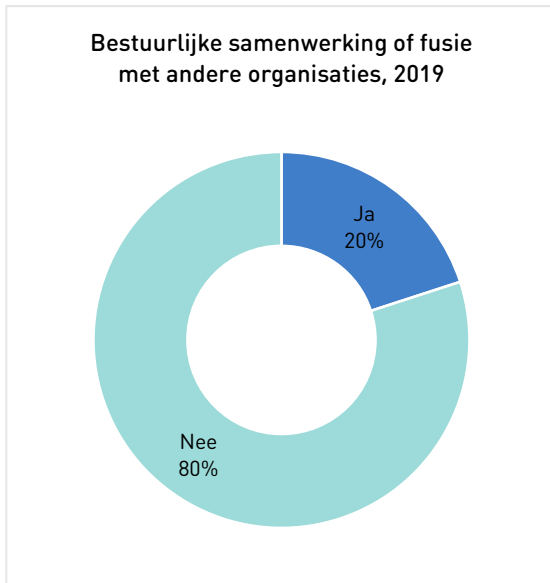
Vaak bevinden de samenwerkingspartners zich onder een dak, maar zijn ze inhoudelijk en organisatorisch nauwelijks geïntegreerd. Integratie is er vooral op het vlak van functionaliteit van het gebouw, zoals een gedeelde publieksruimte of programmering. Dit gebeurt nog beduidend minder op het vlak van inhoudelijke en organisatorische integratie, zoals gedeeld personeel, gedeelde financiën of juridische integratie (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020; VOB, 2015; VOB, 2016). Deze eerste tendens sluit aan bij de toenemende multifunctionaliteit van bibliotheek zelf. In de bibliotheek van nu zijn in feite vier verschillende ruimtes aanwezig: de *inspiration space*, de *learning space*, de *meeting space* en de *performative space* (Jochumsen et al., 2012). Met bovengenoemde integraties wordt aan de behoefte aan deze verschillende *spaces* in gehoorgegeven.

Multifunctionele accommodatie versus multifunctionele organisatie

Wanneer we spreken over samenwerkingen en fusies, kunnen we onderscheid maken tussen een multifunctionele accommodaties en multifunctionele organisaties. Een multifunctionele accommodatie (MFA) is een samenwerkingsverband waarbij verschillende maatschappelijke organisaties vanuit een centrale locatie hun voorzieningen, producten en diensten aanbieden. In veel gevallen zijn deze organisaties gehuisvest in één gebouw. Soms betreft het een locatie met verschillende gebouwen; in zo'n geval wordt ook wel gesproken van een multifunctionele zone of centrum. In een MFA kunnen niet alleen organisaties, maar ook woningen zijn geïntegreerd. Een MFA heeft als doel om het maatschappelijk dienstenaanbod voor een dorp, wijk of buurt op een centrale plek te bundelen. Daarmee kan op een efficiëntere manier gebruik worden gemaakt van ruimte en kunnen organisaties in een gezamenlijk programma hun diensten aanbieden. Wanneer de samenwerking verder gaat dan het delen van het gebouw en programma, is er sprake van een multifunctionele organisatie (MFO). De bibliotheek is dan ook daadwerkelijk gefuseerd met een of meerdere andere organisaties.

Bibliotheek en cultuur in één organisatie

In vijf op de tien bibliotheekorganisaties is sprake van zo'n bestuurlijke samenwerking of fusie. Het gaat dan om organisaties waarin zaken als bestuur, financiële en juridische zaken gezamenlijk worden opgepakt. Dit komt zowel voor in bibliotheekorganisaties met een klein werkgebied (minder dan 50 duizend inwoners) als in bibliotheekorganisaties met een groter werkgebied (meer dan 50 duizend inwoners). De bibliotheken in een multifunctionele organisaties zijn meestal verenigd in deze organisatie met cultuurinstellingen, zoals een dans- of muziekschool, poppodium of organisatie rondom kunst- of cultuureducatie. Ook met theaters, bioscopen, musea en VVV's wordt relatief vaak samengewerkt (Van de Burgt & Van de Hoek, 2020).

Bron: Van de Burgt & Van de Hoek, 2020.

Samenwerking met commerciële partners

Op bestuurlijk niveau werken bibliotheken weliswaar relatief weinig met andere partners samen, maar op andere niveaus vindt die samenwerking wel degelijk plaats. Zo werken bibliotheek en boekhandel regelmatig nauw samen. De boekhandel levert de bibliotheek bijvoorbeeld versneld nieuwe titels, waardoor wordt voldaan aan de wens van leners een populair boek direct te kunnen lezen. Ook tijdens activiteiten nodigen bibliotheken geregeld boekhandels uit een stand te plaatsen, om zo in de grootschalige vraag naar één besproken boek of het werk van één optredende auteur te voorzien (Bibliotheekblad, 2016; Bibliotheekblad, 2019; Verbeek, 2017). Niet alleen de boekhandel is een geliefde partner van de bibliotheek: ook andere commerciële instellingen, zoals horecaexploitanten en workshopgevers, gaan de samenwerking met de bibliotheek aan. Deze tendens past binnen de zoektocht naar andere inkomstenbronnen en verdienmodellen, waarbij de verblijfs- en activiteitenfuncties van de bibliotheek zich sterker laten gelden.

Drempelverlaging en grotere doelgroep door fusie

Het aangaan van fusies en samenwerkingen kan verschillende voordelen hebben. Zo worden de handen vaak ineengeslagen in de hoop op financieel voordeel. Ook grijpen organisaties een dergelijk moment vaak aan om een nieuwe identiteit te creëren, die vervolgens opnieuw op de markt kan worden gebracht. Een fusie of samenwerking kan daarnaast zorgen voor een grotere

doelgroep, waarbij beide partijen kunnen lenen van elkaars klantenbestand. Tot slot zorgt een fusie mogelijk voor drempelverlaging: men stapt bijvoorbeeld sneller een politiebureau binnen als het zich in hetzelfde gebouw bevindt als de bibliotheek, waardoor men sneller aangifte doet (Brockhoff & Nienhaus, 2017).

Bibliotheekleden positief over gedeelde huisvesting

Voor bibliotheekleden is de groei van het aantal bibliotheken in multifunctionele accommodaties een positieve ontwikkeling. Uit onderzoek van BiebPanel in 2019 onder bijna 14 duizend bibliotheekleden blijkt dat leden vaker voordelen dan nadelen zien als de bibliotheek in een multifunctionele accommodatie gevestigd is. Meer levendigheid, het combineren van een bibliotheekbezoek met andere zaken, ruimere openingstijden en het gebruik kunnen maken van gedeelde voorzieningen worden als grootste voordelen beschouwd. Drukte, overlast van bezoekers aan de andere organisatie in het gebouw en minder ruimte voor de bibliotheek of de collectie worden het meest genoemd als nadelen van een multifunctionele accommodatie. De meest aantrekkelijke organisaties waarmee een bibliotheek een pand kan delen zijn volgens bibliotheekleden de kunstuitleen, een VV/Uitbureau, de Volksuniversiteit, een instantie op het gebied van digitale hulp of een café/restaurant (Probiblio, 2020).

Bronnen

- > Bibliotheekblad (2016). [*Oba verkent samenwerking met boekhandel in het kader van nieuw vestigingenbeleid*](#). Geraadpleegd op 18-11-2019.
- > Bibliotheekblad (2019). [*Bibliotheek Harlingen gaat pand delen met boekhandel en museum*](#). Geraadpleegd op 18-11-2019.
- > Brockhoff, G. & Nienhaus, G. (2017). [*Een geslaagde fusie- en overnamestrategie*](#). Geraadpleegd op 18-11-2019.
- > Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2020). [*Bibliotheekstatistiek 2019*](#). Den Haag: KB.
- > Jochumsen, H., Hvenegaard, C. & Skot-Hansen, D. (2012). *The Four Spaces – A New Model for the Public Library*. *New Library World*, 113(11/12), p. 586–697.
- > Probiblio (2020). [*Bibliotheekgebouw en MFA. Rapportage Totaal BiebPanel*](#). Hoofddorp: Probiblio.
- > Verbeek, J. (2017). [*Boekverkopers en bibliotheken gaan alliantie aan*](#). Het Financieele Dagblad. Geraadpleegd op 18-11-2019.
- > Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) (2015). [*Gedeeld gebouw als begin. Over de weerbarstige maar kansrijke praktijk in multifunctionele accommodaties*](#). Utrecht: Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB).
- > Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) (2016). [*Samenwerkingsvormen van bibliotheekorganisaties*](#). Geraadpleegd op 18-11-2019.